

N:o 13.

Ank. till Riksd. Kansli den 6 Mars 1874, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om vissa ändringar i Kongl. Maj:ts förnyade Stadga om skiftesverket i riket den 9 November 1866.

Ifrågavarande motioner, hvilka blifvit till Lag-Utskottet remitterade, äro väckta inom Andra Kammaren af Herrar *J. Sandstedt* (motionen N:o 2), *Lasse Jönsson* (N:o 50), *A. W. Uhr* (n:o 95), *P. Hübinette* (N:o 115) och *Johannes Bengtsson* (N:o 139).

Då Utskottet nu går att yttra sig öfver dessa motioner, anser Utskottet lämpligt att dervid iakttaga den ordning, som paragrafföljden i skiftesstadgan anvisar.

Till behandling förekommer således först Herr Uhrs motion, som hänför sig dels till 3 § 1 Kap. och dels till "1 § 8 Kap.", ehuru med denna senare hänvisning påtagligen menas 69 §, som i gällande skiftesstadga motsvarar 1 § i 8 Kap. af 1827 års stadga. Enligt åberopade 3 § må redan verkställd enskiftesdelning eller fastställt laga skifte icke genom nytt skifte rubbas, utan så är att alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas. I afseende härå har Herr Uhr anmärkt, att på de ställen, der genom äldre delningar egoskiftena i ängsmarken erhållit den form, att deras uppodlande icke kunde med fördel ega rum, berörde förbud lade hinder i vägen för de odlingsföretag, som berodde på möjligheten att uttappa eller sänka sjöar eller upprensa floder och andra vattendrag; hemställande motionären derföre

"dels att till 3 § 1 Kap. skiftesstadgan må läggas ett så lydande moment:

Hafva, till följd af sjösänkning, årensning eller annan vattenafledning af större omfattning, än om upprensning af vattendrag och dikning i allmän-

het är i lag föreskrifvet, tillförene sankt ägor undergått sådan förändring, att de kunna odlas till åker; och kan, genom nytt skifte, en för ägornas odling och bruk ändamålsenligare indelning åstadkommas; då må, der någon delegare det yrkar, nytt skifte å *de* ägor kunna erhållas, utan hinder deraf att fastställelse blifvit meddelad å äldre skiftesförrättning;

dels ock att 1 § 8 Kap. af nämnde stadga må erhålla följande tillägg:

Skola ägor, af den i 1 Kap. 3 §:s sista punkt omförmälda anledning, ånyo skiftas, gäller ock såsom delningsgrund dervid hvad hvar och en uti samma ägor sist innehaft.“

Enär beträffande landvinning, som uppkommer genom sjösänkning eller annan vattenafledning, delegare i sådan, icke förut skiftad, lägenhet kan, på grund af 4 § i skiftesstadgan, påkalla skifte deraf, lærer motionärens förslag uteslutande afse redan skiftad mark, som genom dylikt företag blifvit förbättrad. För de undantagsfall, som här äro i fråga, skulle således, enligt förslaget, lagstiftningen medgifva en ganska väsendtlig rubbning i bestående, på laga kraft egande fastställelsebeslut grundade rättsförhållanden. Detta innebure, i Utskottets tanke, ett allt för stort ingrepp i den enskildes rätt att få njuta trygghet i besittningen af den honom en gång tillskiftade jord; och lika väl som motionären velat för de i förslaget afsedda fall tillstämja skiftesvitsord i fråga om redan skiftad mark, lika väl borde det i allmänhet få ega rum, när skiftesläggningen befunnes vara för en eller annan delegare i skifteslaget mindre lämplig. De af motionären anmärkta olägenheter torde dessutom, om icke helt och hållet, åtminstone i någon mån kunna afhjelpas genom tillämpning af skiftesstadgans bestämmelser om egoutbyte emellan byar och hemman, i afseende å hvilka bestämmelser Utskottet uti nästföljande punkt tillstyrkt utsträckning af rättigheten att påkalla sådant utbyte.

För öfrigt må erinras, att Rikets Ständer den 13 Juli 1860 till Kongl. Maj:t afläto underdånig skrifvelse med hemställan, bland annat, att enahanda stadganden, som de af motionären nu föreslagna, måtte meddelas, men att Kongl. Maj:t fann den ifrågasatta utsträckningen af skiftesvitsordet så betänklig, att framställningen icke vann Kongl. Maj:ts bifall.

På grund af hvad anfördt blifvit får Utskottet hemställa,

1:o) att herr Uhre omförmälda motion måtte lemnas utan vidare afseende.

Herrar Sandstedts och Johannes Bengtssons motioner äro riktade mot 58 § i skiftesstadgan. Denna § står i nära sammanhang med 56 §, som har följande lydelse: "Förekomma, mot angränsande byar och hemman, å ömse sidor erkände råskilnader, som gå i flera bugter och krökningar; och kunna

dessa råskilnader genom utbyte af sådan jord, som efter ordentlig uppskattning, enligt hvad i 64 § sägs, i vederlag tagas kan, ledas efter räta linier samt besparing i hägnadsbesväret och lättnad i häfden för delegarne derigenom beredas; då skall sådant utbyte ske, om det å endera sidan yrkas och andra sidan ej genom flyttning af läget märkligt men lider; och hafve den rätt till skadestånd, efter ty i 100 § stadgas, som bättre häfdad jord mister, än den han i stället får. Till öfverläggning i detta ämne skola vederbörande, på sätt i 22 och 23 §§ sägs, till särskildt sammanträde kallas.

Har hemman i skifteslaget ega inom annat hemmans eller annan bys rågång, eller annat hemman eller annan by inom skifteslagets rågång, och å ena sidan sökes, att den ega för beqvämligare läge mot annan jord utbytas må; vare ock lag som ofvan sagdt är“; och är 58 § af detta innehåll:

“Kan genom egoutbyte i andra fall, än nu nämnda äro, beqvämlighet för odling eller häfd eller annan dylik fördel vinnas, och förena sig jordegare om sådant utbyte, då må det, utan hinder af förut fastställt skifte, ske, på sätt i 56 § sägs“.

Enligt 59 § skola stadgandena rörande egoutbyte emellan byar och hemman i förening med laga skifte äfven gälla, då fråga derom utan sammanhang med sådant skifte förekommer, likasom ock då stadsjord möter egor å landet eller fråga eljest uppstår om utbyte af stadsjord mot ega å landet.

Nu har Herr Sandstedt yrkat, att 58 § måtte erhålla följande förändrade lydelse: “Kan genom egoutbyte i andra fall, än nu nämnde äro, beqvämighet för odling eller häfd eller annan dylik fördel vinnas, då må det, utan hinder af förut fastställt skifte, ske, på sätt i 56 § sägs; dock får utbyte icke i den mån utsträckas, att den förra egoindelningen derigenom hufvudsakligen rubbas; utan så är, att alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas.“

Herr Johannes Bengtsson åter har föreslagit denna lydelse:

“Kan genom egoutbyte i andra fall, än nu nämnde äro, beqvämighet för odling eller häfd, utfartsväg, eller annan dylik fördel vinnas, och yrkar skiftesdelegare sådant utbyte, då må det, utan hinder af förut fastställt skifte, ske, på sätt i 56 § sägs.“

Såsom innehållet i 56 § utvisar, afser denna §, hvilken handlar om obligatoriskt egoutbyte, endast två fall, det ena, då mot angränsande by eller hemman förekomma i flera bugter och krökningar gående råskilnader, hvilka genom egoutbyte kunna ledas efter räta linier, till besparing i hägnadsbesväret och lättnad i häfden, och det andra, då hemman i skifteslaget har ega inom annat hemmans eller annan bys rågång, eller annat hemman eller annan by inom skifteslagets rågång, samt den ega för beqvämligare läge kan mot annan jord utbytas. Uppstår åter fråga om egoutbyte i andra fall, än dessa, då län-

der till efterrättelse 58 §, enligt hvilken det ej må ske, med mindre vederbörande jordegare derom förena sig.

Begge förslagen innebära hufvudsakligen den ändring, att, genom borttagande af berörde vilkor i 58 §, egoutbyte äfven i de fall, som denna § afser, skulle kunna ega rum, utan afseende på den ena partens bestridande.

En förändring i sådant syfte synes vara af behovet påkallad. Ty lika angeläget som det är att genom egoutbyte enligt 56 § reglera råskilnader i ändamål att leda dem i raka linier, lika lämpligt och behöfligt kan det mången gång vara, att egoutbyte för andra omständigheters skull tillvägabringas, t. ex. i ett sådant fall, som i nästföregående punkt omförmäles. Om dervid sådana förhållanden äro för hand, att olägenheterna kunna genom egoutbyte med ett angränsande hemman afhjelpas utan skada för grannen, torde billigheten så väl som det allmännas intresse af en ändamålsenligt ordnad egodelning fordra, att slikt utbyte må verkställas utan hinder af den ena partens bestridande, som någon gång möjligen kan härflyta från föga aktningvärda bevekelsegrunder. Helgden af den fastställelse, som en gång åkommit ett laga skifte, bör dock icke lemnas utan tillbörligt afseende, och det är därför angeläget, såsom herr Sandstedt i sitt förslag jemväl iakttagit, att den ena jordegarens rätt i ifrågavarande hänseende icke så utsträcker, att utbytet kan för den andra medföra någon väsendtlig rubbning i egodelningen. Såsom ett korrektiv till förekommande af missbruk, och då det dessutom icke är billigt, att den, som i hit hänförliga fall tvingas till egoutbyte, varder underkastad skyldighet att deltaga i de dermed förenade kostnader, synes lämpligen böra föreskrivas, att kostnaderna här skola drabba den ensam, som egoutbytet påkallat.

Beträffande särskildt den i herr Johannes Bengtssons förslag införda bestämmelse, enligt hvilken man för erhållande af bekvämare utfartsväg skulle vara ovilkorligen berättigad att medelst egoutbyte åtkomma den del af annans mark, som dertill kunde erfordras, så torde till hvad redan blifvit anfördt endast behöfva läggas den erinran, att ändamålet med egoutbyte af ifrågavarande beskaffenhet synes tillräckligt vidsträckt och tillräckligt tydligt angifvet genom ordalagen i nu gällande stadgande, der det förutsättes, att åtgärden skall medföra "beqvämlighet för odling eller häfd eller annan dylik fördel."

I anledning af herrar Sandstedts och Johannes Bengtssons förevarande motioner får Utskottet alltså hemställa,

2:o) att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning, hvarigenom förordnas, att 58 och 110 §§ i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 November 1866 skola erhålla följande lydelse:

58 §. Kan genom egoutbyte i andra fall, än nu näm-

icke utan kränkning af eganderätten kan till någon del honom fråntagas, om än han kan tvingas att ingå i nytt skifte och utbyta sin jord emot fullt vederlag i annan jord. Att vid skifte låta laglig häfd gälla såsom delningsgrund är icke att gynna olaga fång; det är att göra sjelfva eganderätten till delningsgrund.

Utskottet hemställer derföre,

3:o) att herr Hübinettes berörda förslag ej måtte vinna Riksdagens bifall.

Slutligen har Utskottet att yttra sig öfver herr Lasse Jönssons motion, hvori anföres, att genom Kongl. Förordningen angående förändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting den 17 Maj 1872, jemförd med 117:de § i skiftesstadgan, skulle vara föreskrifvet, att numera ej finge finnas flera egodelningsrättsledamöter inom tingslaget än förut i häradet. Enligt motionärens förmenande vore detta icke lämpligt, dels emedan följderna blefve, att ledamöterna i egodelningsrätten måste för bevistande af rättens sammanträden färdas långa vägar, hvarigenom betydliga kostnader drabbade vederbörande parter och dels emedan afägse boende ledamöter, hvilka hade att delta i granskning af jords gradering, bestämmande af utflyttningshjälp och ersättning för åbyggnader m. m., svårligen kunde ega den kännedom om värden och andra förhållanden inom orten, som nödvändigt erfordrades vid utöfvandet af ett så maktpåliggande uppdrag. I betraktande häraf och då dertill komme, att den ökade tidsspillan, som de långväga resorna medförde, kunde vålla svårigheter att erhålla lämpliga personer, villiga att åtaga sig uppdraget, ville motionären föreslå, "att vid ofvanberörda nådiga förordningar måtte göras de ändringar eller tillägg, att der två eller flera häradar redan äro sammanslagna, eller framgent komma att sammanslås, särskilda ledamöter i egodelningsrätten skola utses inom hvarje härad, och ega de valde stå kvar i sex år, dock med rättighet att efter tvenne år från tjensten afgå."

Härvid må först och främst erinras, att enligt 117:de § i skiftesstadgan, ledamöterna i egodelningsrätten skola utgöras af tre inom häradet eller tingslaget boende män, utan afseende derpå om tingslaget består af ett eller flera häradar, eller endast en del af ett härad. Genom återopade Kongl. Förordningen den 17 Maj 1872 är icke någon ändring härutinnan gjord, ehuru författningen med sina bestämmelser om sammanslagning af olika häradar till ett tingslag är egnad att framkalla bildandet af sådana större tingslag, med den följd, att det hela sedermera representeras af ett lika antal egodelningsrättsledamöter, som före sammanslagningen belöpte sig på hvarje särskildt härad.

Långt

da äro, beqvämighet för odling eller häfd eller annan dylik fördel vinnas, då må det, utan hinder af förut fastställt skifte, ske, på sätt i 56 § sägs och med iakttagande af hvad i 57 § för serskilda fall är föreskrifvet; dock får sådant utbyte ej så utsträckas, att den förra egoindelingen derigenom i väsentlig mån rubbas, utan så är att alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom sig förena.

110 §. Den kostnad, som till skifte fordras, så till landmätarens och gode mäns aflöning, som till karte- och protokollslösen, äfvensom till handtlangning, skola, der ej annorlunda är särskildt stadgad, alla delegare, hvilkas egor dervid ingått, gemensamt vidkännas, hvar och en eftersom han vid skiftet egolott njutit. I kostnad för annan landtmäteriförrättning, som flere rör, tage en hvar, som deraf nytta hafver, del efter ty, som skäligt pröfvas; dock icke i fråga om egoutbyte enligt 58 §, i hvilket fall kostnaden skall gäldas af den som förrättningen påkallat.

I afseende på den i 69 § meddelade föreskrift att, i fall egor äro förut delade genom storskifte, som vunnit laga kraft, hvarje delegare skall hafva rätt att vid nytt skifte tillgodonjuta hvad efter uppskattning svarar emot de egor, han enligt storskiftet innehaft, har herr Hübinette anmärkt, att denna ovilkorliga bestämmelse ofta kunde leda till orättvisa. Vid den tid, då storskiften verkställdes, hade skogen föga värde, och det var derföre icke sällsynt, att skiftesdelegarne beslöto dela utmarken "efter areal, utan någon gradering", så att hvar och en erhöi egovidd i förhållande till sitt öretal, eller, med andra ord, efter sin lott i by. Följden häraf hade nu blifvit, att vid nytt skifte med innehafvet såsom delningsgrund den ene delegaren kunde erhålla i utmarken dubbelt i förhållande till den andre. För afhjelpande af detta missförhållande hade motionären funnit sig föranlåten föreslå, att Riksdagen ville besluta ett tillägg till 69 § i skiftesstadgan, så lydande: "dock bör utmark, hvilken i storskiftesdelningen icke blifvit graderad, delas efter förra delningsgrunden."

Framställningar i enahanda syftning som detta förslag innebär, hafva vid flera föregående riksdagar varit föremål för representationens pröfning, men städse blifvit ogillade. Också lærer det vara ovedersägligt, att skifte i den bemärkelse detta ord här förekommer icke kan anses såsom ett sätt att förvärfva, utan endast såsom ett sätt att sammandraga egor. Den egolott, som en delegare genom fastställt skifte fått sig tillagd, är hans lagliga egendom, som

Långt innan berörda förordning utkom och under en tid, då egodelningsrätternas verksamhet påkallades, vida mera än nu är förhållandet, hafva dylika sammanslagningar ofta egt rum, utan att några olägenheter deraf i ifrågavarande hänseende försports. Den af motionären påpekade besparing i resekostnader, som förändringen skulle medföra, torde icke vara förtjent af någon synnerlig uppmärksamhet. I allmänhet är det jemförelsevis af ringa inflytande på kostnadsbeloppet för ett egodelningsrättssammanträde, om någon ledamot i rätten färdats en eller annan mil längre eller kortare väg, och berörda besparing torde knappast uppväga de ökade resekostnader, som blefve en följd af de ofta återkommande valen till egodelningsrättsledamöter, i fall föreslagna bestämnelserna om viss tienstgöringstid infördes. Det andra skälet, som motionären anfört, eller att förändringen skulle leda till större trygghet i afseende på erforderlig sakkunskap hos rättens ledamöter, lärer ej heller kunna utvärda någon närmare granskning, då den pröfning, i fråga om jordens gradering m. m., som tillkommer egodelningsrätten, måste grunda sig på undersökning vid sammanträde på stället, dervid tillförlitliga upplysningar jemväl angående prisförhållandena i orten lätteligen kunna vinnas. Vidare har motionären uttalat farhåga att den större tidsspillan, som vore förenad med de långväga resorna, kunde försvåra möjligheten att finna lämpliga personer, villige att åtaga sig ifrågavarande befattning. Detta torde dock icke vara att befara. Ty utom det att traktaments- och resekostnadsersättning i förhållande till resans längd åtnjutes, förlänar sjelfva befattningen sin innehafvare ett visst anseende, som nu i allmänhet eftersträfvats, men som utan tvifvel skulle väsendtligen minskas, i fall, såsom motionären föreslagit, antalet af egodelningsrättsledamöter ökades på samma gång deras tienstgöringstid inskränktes till några få år.

Det är klart, att garantien för den kontinuitet och den mera omfattande erfarenhet, som en längre tids oafbruten tienstgöring medför, förminskas i den mån antalet ledamöter ökas och tienstgöringen dem emellan fördelas. Med afseende å ej mindre beskaffenheten af de mål, hvilka af egodelningsrätt afgöras, än äfven den omständighet, att hvarje ledamots röst här gäller lika mycket som ordförandens, med den skilnad endast, att den senare vid lika röstetal bestämmer utgången, är det af synnerlig vikt, att ledamöterna i denna rätt besitta erforderliga egenskaper för utöfvandet af ett så maktpåliggande domarekall. Och just af sådan anledning är det, som skiftesstadgan föreskrifver, att ordinarie domaren i orten skall vara ordförande i egodelningsrätten, derest icke, vid hans förfall, efter hvad serskildt stadgadt är, annorlunda af vederbörande Hofrätt förordnas, eller Kongl. Maj:t, på innevånarnes gjorda anhållan eller eljest förekomna anledningar, för större eller mindre distrikter, skulle i nåder finna godt att särskild person dertill utse.

För öfrigt kan emot förslaget anmärkas, att i vissa orter finnas tingslag, hvilka, ehuru bestående af blott ett härad eller del af ett härad, dock till sin omfattning äro vida större än månet annat tingslag, som uppkommit genom sammanslagning af två eller flera härader, samt att de olägenheter, hvilka motionären velat afhjelpa i tingslag af sistnämnda beskaffenhet, enligt förslaget komme att kvarstå på andra ställen, der olägenheterna af det bestående förhållandet kunna vara ännu större.

Med stöd af hvad anfördt blifvit får Utskottet hemställa,

4:o) att nu omhandlade motion måtte af Riksdagen lemnas utan vidare afseende.

Stockholm den 5 Mars 1874.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herr *von Gegerfelt*, med hvilken Herr *Caspersson*, Friherre *Wrede*, Herr *Philipsson*, Herr *Lyth* och Herr *Elfstedt* sig förenade: "I motsats mot Utskottets vid 2:dra punkten uttalade mening synes mig "billigheten" ingalunda fordra eller ens medgifva att en delegare i skifteslag som genom gällande lag fått sig tillförsäkrad förmånen af tryggad besittningsrätt till den jord han vid laga skifte erhållit, skulle nödgas afstå derifrån för det besittningen af samma jord finnes förmånligare för en annan delegare. Än mindre torde det allmännas rätt vara beroende deraf att ett egoutbyte om än "lämpligt och behöfligt" skulle

“någon gång“ få anstå till dess vederbörande kunde derom öfverenskomma; och om genom sådan öfverenskommelse den, som af egoutbytet icke har något gagn, betingar sig andel i de förmåner, hvilka genom detsamma tillskyndas den andre, synes mig anspråket härå icke kunna tillskrifvas “föga aktningvärda bevekelsegrunder.“ De grundsatser Utskottet framhållit vid afstyrkandet af Herr Uhrs motion, synes mig tillämpliga jemväl i förevarande fall, och obestridligt torde vara att, om dessa grundsatser åsidosättas, konsekvensen måste leda derhän, att hvarje laga skifte får rubbas då en bättre egodelning kan åstadkommas, hvilket visserligen blefve gagneligt för landtmätare i allmänhet och en eller annan jordegare, men ingalunda skulle lända till jordbrukets utveckling och förkofran, hvars oeftergifligaste vilkor är tryggad besittning af den jord, på hvilken kapital och arbete nedlägges. På grund häraf anser jag Herrar Sandstedts och Johan Bengtssons motion icke böra bifallas.“

af Herr von Sydow, som ansåg att motionerna borde endast på det sätt bifallas, att nedannämnde §§ i skiftesstadgan erhöles följande förändrade lydelse:

“§ 56.

Förekomma, mot angränsande byar och hemman, å ömse sidor erkända råskilnader, som gå i flera bugter och krökningar; och kunna dessa råskilnader, genom utbyte af sådan jord, som efter ordentlig uppskattning, enligt hvad i 64 § sägs, i vederlag tagas kan, ledas efter räta linier samt besparing i hägnadsbesväret och lättnad i häfden för delegarne derigenom beredas; då skall sådant utbyte ske, om det å endera sidan yrkas och andra sidan ej genom flyttning af läget märkligt mehn lider; och hafve den rätt till skadestånd, efter thy i 100 § stadgas, som bättre häfdad jord mister, än den han i stället får. Till öfverläggning i detta ämne skola vederbörande, på sätt i 22 och 23 §§ sägs, till särskildt sammanträde kallas.

Har hemman i skifteslaget ega inom annat hemmans eller annan bys rågång, eller annat hemman eller annan by inom skifteslagets rågång, och å ena sidan sökes, att den ega för beqvämligare läge mot annan jord utbytas må; vare ock lag, som ofvan sagdt är.

I fråga om egoutbyte emellan särskilda lotter i by eller hemman, som förut undergått skifte, hvilket fastställt blifvit, gälle äfven hvad i denna § stadgadt är; dock må sådant egoutbyte ej så långt utsträckas, att den förra egoindelningen derigenom i väsendtlig mån rubbas, utan så är, att de, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom sig förena.

§ 59.

Hvad nu rörande egoutbyte (orden: *emellan byar och hemman*, hvilka ord i § här förekomma, skulle utgå) i förening med egoskifte stadgadt är, gälla äfven, då frågan derom, utan sammanhang med sådant skifte, förekommer likasom ock då stadsjord möter egor å landet, eller fråga eljest uppstår om utbyte af stadsjord mot ega å landet.

§ 110.

Den kostnad, som till skifte fordras, så till landmätares och gode mäns afböning, som till karte- och protokollslösen, äfvensom till handtlangning, skola, der ej annorlunda är särskildt stadgadt, alla delegare, hvilkas egor dervid ingått, gemensamt vidkännas, hvar och en efter som han vid skiftet egolott njutit. I kostnad för annan landtmäteriförrättning, som flere rörer, tage en hvar, som deraf nytta hafver, del efter thy, som skäligen pröfvas; *dock vare i fråga om egoutbyte emellan särskilda skifteslotter i by eller hemman, som förut undergått skifte, hvilket fastställt blifvit, den som åtgärden sökt, skyldig att ensam gälda kostnaden för utbytets verkställande.*
